

SAVUNMA SİSTEMİ VE SURLAR (ŞEHİR VE İMPARATORLUK SURLARI)

(DIA) Romalı Mimar Vitruvius (I.3,1), Mimarlık Üzerine On Kitabı'nda üç tür kamu yapısı bildirir: “İlki savunmaya, ikincisi dinsel ve üçüncüsü ise genel kullanıma yani faydacıl amaçlara yönelik yapılar. Savunma başlığı altında surların, kulelerin, kapıların ve düşman saldırılarına karşı direnmede kullanılan kalıcı yapıların tasarımı bulunur; dinsel yapılar, ölümsüz tanrılar için mabet ve tapınakları; faydacıl yapılar ise kamu yararına olan liman, çarşı, sütunlu revaklar, hamam, tiyatro, gezinti yerleri ve benzer düzenlemeleri içerir”. Şehirlerin savunma düzeni (sistemi), daha çok güvensizlik dönemlerinin bir ifadesidir. Geç Cumhuriyet Dönemi sonuna kadar İtalya'daki şehirler bile birçok kez dayanıklı savunma duvarı ile çevrelenmiştir. Buna karşılık Roma İmparatorluk Dönemi'nde bu durum biraz daha farklıdır. Bu farklı durum, diğer kanıtlarıyla birlikte daha güvenli bir ortama işaret etmektedir. (DIA) Ancak MS 3. yüzyıldan itibaren, Barbarların akınlarına bir tepki olarak çok hızlı bir şekilde güçlü savunma duvarları inşa edilmiştir. Bunun için mükemmel bir örnek Roma kentinde bulunur. İmparator Aurelian tarafından MS 271-275 yıllarında Roma'da çok etkileyici ve günümüzde halen görülebilen kenti bir çember gibi kuşatan kent surları inşa ettirmiştir. (DIA) Ayrıca benzer bir örnek, Roma'nın Galatia eyalet başkenti olan Ankyra kent surlarıdır. Söz konusu surlar da İmparator Aurelian tarafından (MS 270-275) yaptırılmıştır.

Ancak bütün dönemlerde şehir kapılarını, kuleleri, sur bedenlerini, kent savunma yapı komplekslerine ait duvarları yaptıranlar, savunma sistemlerini estetik bir kalitede inşa ettirmişlerdir. Savunma sistemi, sadece tehlike anında değil aynı zamanda barışta da ortaya çıkan anlaşmazlıkların çözümünde caydırıcı olarak etkili rol oynamalıydı. (DIA) Bu yüzden MÖ 275-273 yıllarında kurulan Cosa antik kentinde, sarp yamaçlara sahip olan kentin deniz tarafı sık olarak yerleştirilmiş kulelerle desteklenmişken, tatlı bir meyil üzerinde yükselen asıl kentin tehlikeye tamamen açık olan kara tarafında böyle güçlü savunma sistemi kurulmamıştır.

Geç Cumhuriyet Dönemi'nde örneğin Perugia, Verona ve muhtemelen Ostia'da da, süslenmiş kent kapı cepheleri ortaya çıkmıştır. Bununla beraber iç savaş nedeniyle İtalya'daki birçok şehirde Sulla (Lucius Cornelius Sulla Felix) Dönemi'nde (MÖ 88-78) daha çok *opus incertum* tekniğinde birçok savunma sistemi inşa edilmiştir. Roma'da bile MÖ 4.

yüzyılda inşa edilmiş olan ancak kentin büyük bölümünü özellikle Mars alanını dışarda bırakan kent suru (Servius Tullius) ile yetinilmiştir.

Halikarnassoslu (Bodrum) Dionysios'un anlatımına (4,13,4) göre Augustus Dönem'inde Roma kenti, kendi büyüklüğü içerisinde kaybolmuştur. Çünkü kentin sementleri taşraya doğru çok genişlemiş ve taşra yerleşmeleriyle iç içe geçmiştir ki kenti ziyaret edenlere tamamen ölçsüz bir şehir gibi görünmüştür. (DIA) Ancak sadece surların çevrelediği Roma kentini ölçerseniz, tabii bu modern yapılaşmadan dolayı birçok yerde mümkün olmasa da, Atina kentini çevreleyen surlardan belki biraz büyüktür.

Halikarnassoslu Dionysios'un çağdaşı olan Amasyalı Strabon (5,3,7), kent surlarının bakımsızlığından dolayı sur duvarlarını övmeyi, Roma kentini sur duvarlarının değil aksine Roma halkının savunacağını belirtir. (DIAx2) Her ne kadar Augustus yönetimiyle en azından imparatorluğun merkezi eyaletlerinde inandırıcı bir şekilde Roma Barışı (*Pax Romana*) tesis edilmiş ise de Aosta ya da Torino (Turin) gibi İtalya'daki birçok kent, güçlü savunma sistemleri inşa ettirmişlerdir. Hatta daha sonra İmparator Tiberius'un (MS 14-37) yardımıyla Abruzzo Bölgesi'ndeki küçük bir kent olan Sepino bile böyle bir savunma sistemine kavuşmuştur. Fakat Augusta Bagiennorum (Liguria Bölgesi, Torino'nun 56 km güneyinde) gibi diğer şehirler de çit ya da parmaklıklarla birbirine hiçbir şekilde bağlanmayan kulelerle yetinmişlerdir. (DIA) İsviçre'nin Basel şehri yakınlarındaki Kaiseraugst kentinin savunma duvarları da kent kapıları haricinde açık alanda sonlanmaktaydı.

(DIA) Kent savunma sistemlerinin değişimi birçok örnek yardımı ile takip edilebilmektedir. Pompeii kentinde MÖ 3. yüzyılda özellikle Yunan etkisiyle oluşmuş savunma tekniğinin İtalya-Roma sistemine dönüşümü açık bir şekilde görülmektedir. Bu sistemde savunma duvarının arkası toprakla doldurulmuştur. Bunda savunma duvarının önündeki hendek kazısından çıkan toprak, doğrudan doğruya kullanılmıştır. Toprak dolgu üzerinde oluşan geniş platform, savunmadakilerin silahlarıyla birlikte rahat hareket etmelerine imkân sağlıyordu. (DIA) Savunma sisteminin bu biçimi, İmparatorluğun batısında Erken İmparatorluk Dönemi'ne değin egemen olmuştur ve İmparator Traian'ın yeniden kurduğu Xanten'da da (Colonia Ulpia Traiana) kullanılmıştır.

Savunma duvarlarının kentin bir süs unsuru olarak algılanmış olduğunu, surların tasarımı açık bir şekilde göstermektedir. Söz konusu surların dış yüzleri, özenli bir işçilikle pahalı malzemeyle kaplanmış ya da buna uygun olarak duvarın niteliğini gizleyecek şekilde

sıvanmıştır. Savunma sistemlerinde asıl sur kapıları, gerçek süs öğesi olarak karşımıza çıkar. Avlularıyla, her iki taraftan kapıyı sınırlayan kuleleriyle ve çok katlılıklarıyla söz konusu sur kapıları, kent kapıları olarak algılanmışlardır. Kent kapılarının cepheleri özellikle taşraya bakan yüzleri çok zengin bir şekilde vurgulanmışlardır. Bunun için Yukarı İtalya'da ya da Galya'da da birçok örnek mevcuttur. (DIA) Rimini'de Roma'ya giden Via Flaminia yolu üzerindeki sur kapısı, İmparator Augustus'un onuruna yapılmış bir tak biçimine dönüşmüştür. Aosta'da erken İmparatorluk Dönemi'nde kentin güneyindeki ana giriş kapısı mermerle kaplanmıştır. Verona'da ise Claudius Dönemi'nde pencere ve kapı açıklıkları çok zengin bir mimari çerçeve kazanır (DIA). Kapıların tasarım biçimleri savaşı hatırlatmakta birlikte şehir için canlı süslenmiş bir giriş olarak görünürler. (DIA) Bu türün batıdaki son bir yapısı ise MS 2. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen Trier'deki Porta Nigra'dır. (DIA) Ancak İmparatorluğun doğusunda MS 4.-6. yüzyıllarda örneğin Suriye'deki Resafa ve Eski Mısır'daki Ebu Mina'da inşa edilmiş süslü mimari cephelere sahip kapılar mevcuttur. Nadiren askeri başarıları vurgulayan (örneğin tutsak figürleri, silahlar ya da güçlü duvarlar) figürlü tasvirler, söz konusu kapılarda tasvir edilmişlerdir. Yalnız kapıları her iki yandan sınırlayan kuleler bu vurguyu vermektedir. Öyle ki kapılarda resimsel etkinin bütününde çelişkili bir durum ortaya çıkmaktadır. Ancak antik dönemde bir ziyaretçi, ülkenin barış içerisinde olduğunu önceden tahmin edebilmektedir. Söz konusu kişi şehre girerken şehre giden yol üzerinde, mezarların yanı sıra geniş villa bölgeleri, bahçeler, dükkânlar ve işlikler gibi birçok yapıyla karşılaşmıştır.

(DIA) İtalya'daki birçok şehir içerisinde savunma sisteminin keyfi kullanımını, özellikle en iyi Pompeii kenti gösterir. Daha Geç Cumhuriyet Dönemi'nde şehir surları, evler ve benzer türde diğer yapılaşmalar nedeniyle acil bir durumda kullanılamaz hale getirilmişlerdir. Yapılaşma nedeniyle oluşan söz konusu durum birçok kentte benzerdir. (DIA) Bunun için en etkileyici örnek Timgad şehridir. Traian Dönemi'nde yapılan şehri savunma çemberi, henüz bir nesil sonra benzer yapılaşmadan dolayı işlevini yitmiştir.

Yüksek ölçüde güvenlik, belirli tesislerle dıştan eşlik eden subjektif etkenlerle sınırlıdır. Aelius Aristides (MS 117-~187) Roma kentini öven konuşmasında (80. 81), sınırlarını güçlü bir savunma duvarı çevreleyen bir şehir olarak Imperium Romanumu (Roma İmparatorluğu) ve özellikle şehrin üstün güzelliğini övmüştür. (DIA) Burada söz konusu olan aslında sınır (*Limes*) surlarının (Roma İmparatorluk sınırlarındaki surlar) oluşturduğu savunma sistemidir. Bu savunma sistemi daha MÖ 2. yüzyılda, kent surları tarzında zaman

KLA 421- ROMA İMPARATORLUK MİMARİSİ
Öğretim Üyesi Dr. Musa KADIOĞLU
7. Hafta

zaman masif inşa edilmiş ve çok sık olarak kule ve kalelerle desteklenmiştir. Bu tasarımdan şehirlerin ve askeri garnizonların savunma yapıları (sistemleri) imparatorluğun dış sınırlarına aktarılmış ve bu sistemle tüm sınırların savunmasında ortak bir güvenlik duygusu yaratılmıştır. İmparatorluk sınırları dışındaki bir kentin durumunu Prusa'lı Dion, Güney Rusya'daki Borysthenes (Pontus Olbiası) hakkındaki bir konuşmasında açık bir şekilde ifade etmektedir: “Tüm yapılar çok kötü durumda ve bölge, hiç boş alanın olmadığı dar bir mekânda sıkışmış”.

